

„Mindkét hazából kiárvulva...”? II.

Kárpátaljai és vajdasági magyar középiskolások olvasáskultúrájáról

A két évvel korábbi (székelyföldi és csallóközi) vizsgálatunkban éppen ez a jól számszerűsíthető tétel volt az egyik legerősebb bizonyíték a kulturális folyamatok, a tradíciók folytonosságára, határokat átlépő erejére. Most inkább az ellenkezőjét tapasztaltuk. Az életkörülményekből fakadó létbizonytalanság, a jövőkép kuszasága, az intézményes lehetőségek gyengesége, netán hiánya nem maradt következmények nélkül.

Az intézményi háttér jellemzőinek alapos feltárása egy másik vizsgálat tárgya, de legalább az említés szintjén merüljön fel, hogy kárpátalja magyarul lakta településeinek könyvtáraiból nem csupán az iskolai kötelező olvasmányok jelentős része hiányzik, de a legalapvetőbb kézikönyvek (helyesírási tanácsadó szótár, kétnyelvű szótárak, értelmező kéziszótár) is csak a legritkább esetben vannak meg, illetve több helyen jellemző 0,5 db magyar nyelvű könyvtári kötet/magyar anyanyelvű lakos arány, például Tiszaújlakon is. Beregszász Városi Gyermekkönyvtára 1994. május derekáig még egyetlen kötet vásárlására sem kapott lehetőséget az adott naptári évben, s a vajdasági helyzet – főleg az utóbbi 2–3 évben – ugyancsak aligha mondható szívderítőbbnek.

Vagyis már itt, a szabadidős foglalatosságok rangsorait mérlegelve, az olvasásra vonatkozó elemzését is megelőzve, ki kell mondanunk: az általunk vizsgált két határon túli régióban a magyar nyelvű kultúra fennmaradásának, folytonosságának biztosítása azonnali és hathatós segítséget igényel. Az értelmiségét elvesztett közösség szükségképpen elgyámoltalanodik, elbizonytalanodik, márpedig a kivándorlás erre a rétegre a leginkább jellemző, s ha az utánpótlás megszervezése nem elég tudatos, azaz, ha a középiskolázás nem elsőrendű feladat, akkor ezen területek etnikai, vallási, kulturális térképe néhány évtized alatt radikálisan megváltozhat.

Értékrend. Bevezető fejezetünk lezárásaként – az eddigi indirekt megközelítést elhagyva – röviden jelezni szeretnénk az értékrend közvetlen vizsgálatára vonatkozó tapasztalatainkat.

Vélekedéseink, mindennapi magatartásunk mögött rendszerint felfedezhetők általános rendezőelvek, belső koordináták, melyek működésének eredményeként többé-kevésbé kongruensek, összerendezettek, önmagunkhoz mértén következetesek lehetünk. Ennek, vagyis az értékek világának létéről és működéséről könyvek, tanulmányok garmadája szól, most azonban az elméleti keretekre csupán utalva az alkalmazott teszt eredményeit szeretnénk bemutatni.

A hivatkozott szerző által célértéknek nevezett 18 fogalom rangsorolását kértük, majd az átlagszámítás után ismét elvégeztük a szignifikancia próbákat, s végül kiszámítottuk a rangkorrelációs együtthatókat is.

A teljes adathalmaz közlése nélkül soroljuk fel a legfeltűnőbb, a matematikai próbák tanulsága szerint is 95%-os valószínűségi szinten jelentősnek minősített eltéréseket. A béke Beregszászon és Újvidéken is érezhetően fontosabb – hiszen a fegyverek közelsége is nyilvánvalóbb – mint Hatvan városában. Hasonlóan magasabb ranghelyet kapnak ugyanott (a kevésbé jellemző) *anyagilag jólét, a munka öröme és a kellemes élet* is. Míg Hatvanban a *bölcsesség, a belső harmónia, az emberi önérzet, az igazi barátság és a szabadság*, tehát a humanisztikus és individuális értékek sorolódtak magasabbra. S mindez a korábbi adatok és az egyéb forrásokból ismert tények fényében összerendezett képpé áll egybe. A létbizonytalanság, a fegyverek zaja, a jövőkép kuszasága kevés teret ad a belső harmónia, a bölcsesség, az igazi barátság érvényre jutásának.

A rangsorok általános jellemzéseként jegyezzük meg, hogy általában a béke és a családi biztonság a vezető, a szépség világa, a társadalmi megbecsülés, a munka öröme és az üdvözülés pedig a sereghajtó kulcsszavak mindhárom helyszín értékrangsorában.

Olvasáskultúra. 38 tételes kérdőívünk 20 egysége közvetlenül az olvasásra vonatkozott. Tehát az idevonatkozó eredmények, megállapítások sorának csupán töredékét adhatjuk itt közre. Elsőként az elvárási horizontok jellemzését szolgáló adathalmazt mutatjuk be, az „Egy jó regénytől azt várom, hogy...” kezdetű mondat befejezéseként megjelölt motívumok gyakorisági megoszlását.

A szépirodalom olvasásának motívumai

motívumok	Beregszász	Újvidék	Hatvan
újat mondjon	56	44	43
ismereteket közöljön	56	43	66
erősítsen meg	11	15	13
ábr. valóságyszerű	24	26	23
elszórakoztasson	85	71	73
kikapcsolódást nyújtson	74	66	73
példát állítson	31	24	32
gyönyörködtessen	25	17	14
igazolja elképzeléseimet	24	18	17
pihentessen	44	39	31
összefüggéseket tárjon fel	16	20	37
ironikus, groteszk legyen a hangneme	5	2	9

Az eddig közreadott válaszok után talán meglepetést okoz a beregszászi adatok összképe, a reakciók sokszínűsége. Domináns ugyan a közvetlen örömszerzést célzó motívumok sora (elszórakoztasson: 85, kikapcsolódást nyújtson: 74, pihentessen: 44 és gyönyörködtessen: 25), de ugyancsak hangsúlyos az intellektuális és morális igényeket jelző tételek gyakorisága is (újat mondjon: 56, példát állítson: 31 és igazolja elképzeléseimet: 24). Vagyis joggal tételezhetjük: az igények, várankozások reménykeltőek, döntő feladat tehát ezen motívumok megfelelő szintű kielégítése. Kárpátalja középiskolásai a klasszikus és a kortárs irodalom javára is éhesek. Várakozásaik összessége nyilvánvalóan jobb, mint az általuk elérhető olvasmányok kínálata. Bárcsak a belső feltételekhez, a fiatalok

várározásaihoz igazodnának a könyvtári ellátás külső körülményei, a könyvek választékának gazdagsága!

Hasonló szerkezetű a magyarországi válaszok eloszlása is, az ironikus, groteszk hangvétel keresése viszont új elemként (9 fő) itt bukkant fel legegységelműbben. A vajdasági motívumok csokra mintha némi fásultságot, érdektelenséget tükrözne. Érteni véljük a számsor jelentését? Azon a vidéken mostanában nem a könyvekben történnek a legizgalmasabb dolgok. Sem az ismeretek közlése, sem a példa megfogalmazása, felmutatása sem teszi igazán vonzóvá a nyomtatott betű fikciós változatát arrafelé. Ugyanakkor említést érdemel az énvédelmel, önmegerősítést célzó igény alig észlelhető, relatív túlsúlya (15 fő).

Szinte az előbbi számsorok illusztrációjának, folytatásának is tekinthető a könyvtárhasználatra vonatkozó kérdéseinkre adott válaszok összesítése. A hatvani középiskolások 89 százaléka csak a könyvtári szolgáltatások igénybevételével tud eleget tenni a tanulmányi követelményeknek. Miközben az újvidékiek közül 64, illetve a beregszásziak 75 százaléka könyvtárhasználat nélkül végzi a középiskolát. Micsoda fájdalmas kontraszt! Mint láttuk, nem az igénytelenség adja a jelenség magyarázatát. Ellenkezőleg! Az iskolai tennivalók megoldását hatékonyan segítő könyvgyűjtemények mielőbbi megszervezése az illetékesek halaszthatatlan feladata. (Ha másképpen nem megy, akkor az Országos Széchényi Könyvtár ilyen célokat szolgáló kapacitásának alapos növelésével.) A Beregszászi járásban, ahol a lakosság többsége magyar (69%) a könyvtári állományok csupán 27%-a magyar nyelvű, egy lakosra 3,3 db magyar könyv jut, s a 88 könyvtárosból mindössze 4-nek van felsőfokú szakképzettsége.

Könyvtári tagság

	Beregszász	Újvidék	Hatvan
Soha nem volt	24	8	3
Valamikor volt	34	56	8
Isk. könyvtár jelenleg is	23	6	46
Közművelődési könyvtár	19	30	84
Szakkönyvtár	2	1	4
Nincs válasz	7	0	0

A helyzet félreérthetetlen! Az újabban egyértelműen viszonyítási ponttá lett Nyugat-Európában (és Magyarországon) ma már elképzelhetetlen az érettségi bizonyítvány megszerzése a diákok könyvtári búvárkodása, munkája nélkül. Az adatok helyes értelmezéséhez nyomatékosítanunk kell, hogy Hatvan Városi Könyvtára évtizedek óta kiemelt feladatának tekinti – többek között az olvasótáborok szervezésével – a középiskolások könyv- és könyvtárhasználati igényeinek felkeltését és kielégítését. A fenti adatok szerint erőfeszítéseiket siker koronázza.

A könyvolvasás gyakoriságát felderítő kérdéseink, illetve a válaszok összesítése a fentiek után már nem tartalmaz meglepő mozzanatot. A hatvani diákok tűnnek a legszorgalmasabbnak, a leginkább érdeklődőnek, azonban nyomukban vannak a beregszásziak, s a nem vagy alig olvasók (nagyon ritkán) az újvidéki csoportban tűnnek fel a legnagyobb számban (25+10). Viszont az adatok fényé-

ben a kétnyelvűség ugyancsak a vajdaságban a legnyilvánvalóbb (20% körül), s a kárpátaljai tanulók mellett a hatvaniak tizede is olvas idegen nyelven.

A könyvolvasás gyakorisága

Gyakoriság és nyelv	Beregszász	Újvidék	Hatvan
Rendszeresen magyarul	54	33	60
Rendszeresen nem magyarul	2	8	1
Időnként magyarul	32	35	29
Időnként nem magyarul	–	4	2
Nagyon ritkán magyarul	7	18	7
Nagyon ritkán nem magyarul	2	7	5
Nem olvas	3	10	0

Fontosnak tartottuk még a tankönyvön kívüli könyvhasználat jellegét és mértékét is vizsgálni. Hadd tekintsünk most el az újabb táblázat közzétételétől és csupán a legfeltűnőbb mozzanatokot emeljük ki! A lexikonok, a szakkönyvek és a nyelvi szótárak (20–30%) használata a vajdaságiakat jellemzi leginkább, a beregszásziak 40 százaléka a kötelező szépirodalmat emlegette, míg a hatvaniak körében a példatár, a szöveggyűjtemény és az ismeretterjesztő könyvek voltak a legnépszerűbbek. Már a fenti adatsor előrevetíti egy – a későbbiekben megerősítendő vagy cáfolandó feltevést: Beregszászon, a később eltűnő tiltásokkal összhangban, a szépirodalom olvasása még egy kissé a politikum, a szabadság pótszere, a tiltott gyümölcsök élvezetes fogyasztása. Vagyis a késleltetett modernizáció talán egyik tüneteként is értékelhető a szépirodalom ilyen mértékű keresése.

Egyébként ez utóbbi adatsor egésze indirekt módon igazolja az olvasás gyakoriságára utaló válaszok megoszlását is. A hatvani diákok 25 százalékkal több

könyvtípust emlegetnek (lexikon, szótár, példatár, szöveggyűjtemény), mint a másik két helyszínen kérdezettjei. Tehát higgyünk nekik, rendszeresebben és többet olvasnak!

„Próbáljon visszaemlékezni milyen könyveket olvasott az utóbbi 6 hónapban?” – hangzott kérdésünk, s a válaszok mennyiségi eloszlása teljes mértékben alátámasztja az előzőeket. A hatvaniak kétszer annyi mű olvasásáról (7–8 kötet/fő) tudósítanak, mint a határon túliak (3–4 kötet/fő). (Vesd össze korábbi adataink könyv- és könyvtárhasználati arányaival!) Itt valóban két – meglehetősen összetett – táblázat adatainak, illetve az illusztrációként felvonultatott szerzői névsorok egyidejű elemzésére, értelmezésére lenne szükség.

*Az utóbbi 6 hónapban olvasott könyvek megoszlása
(az említések százalékában)*

	Kárpátalja		Vajdaság		Hatvan	
	db	%	db	%	db	%
XIX. sz. és korábbi klaszszikus, értékes irodalom	72	21,42	88	22,91	394	50,31
XX.sz. első fele, értékes irodalom	112	33,33	97	25,26	81	10,34
1950–70-es évek értékes irodalma	23	6,84	36	9,37	22	2,8
A 80-as évek értékes irodalma	2	0,59	4	1,04	11	1,4
Modern értékes irodalom	0	–	4	1,04	28	3,57
Lektűr I. (A XX. sz. első fele)	37	11,01	45	11,71	25	3,19
Lektűr II. (1950–70-es évek)	24	7,14	11	2,86	16	2,04
Lektűr III. mai lektűr	46	13,69	22	5,72	61	7,79
Lektűr IV. mai US lekt.	17	5,05	24	6,25	49	6,25
Ismeretközlő szakkönyv	3	0,89	53	13,80	96	12,26
Összesen	336	100%	384	100%	783	100%

Amint a táblázat kategóriáiból jól látszik az 1503 tételt tartalmazó adathalmazt három szempont egyidejű figyelembe vételével (műfaj, érték, keletkezés ideje) próbáltuk áttekinthetővé, értelmezhetővé tenni. A szembetűnő különbségek elsődleges okai inkább a tantervi, mint ízlésbeli eltérésekből adódnak, legalábbis a mit olvasás szintjén. Ezzel magyarázható talán a hazai válaszok XIX. századi dominanciája, Mikszáth, Stendhal, Madách, Csehov, Ibsen, Gogol, Balzac, Jókai stb. gyakori emlegetése. Míg Kárpátalján Móricz, Gárdonyi, Mikszáth, Móra, Jókai és Fekete István, illetve a Denise, a Júlia és a Tifany jellegű füzetes lányregények a legnépszerűbbek. A vajdasági válaszok gyakorisági listáját Tolsztoj, Mikszáth, Kosztolányi, Gárdonyi, Hemingway, Rejtő és Stephen King vezetik. A modern, kortársi irodalom javát (Spiró, Salinger) szinte csak a hatvani középiskolások olvassák, de az ismeretközlő és szakirodalom Újvidéken is hasonló arányokkal van jelen. A határok relatív átjárhatóságát indirekt módon bi-

zonyítja a lektür egyenletes „terítése”, a legfrissebb amerikai szórakoztató irodalom (Cook, R. Kenneth, Cl. King, S.) hajszálpontosan egyenletes kedvelése mindhárom vizsgálati helyszínen.

Az előző táblázat adatai szükségképpen tartalmaznak esetleges mozzanatokot is. Például baráti tanácsra olvasott, megtetszett a címlap, ajándékba kapta, unaloműzőként vette kézbe stb. vagy kizárólag az iskolai nyomásnak engedve futotta át az említett művet. Mindezeket a zavaró, az olvasási kultúrát nem feltétlenül jellemző körülményeket próbáltuk kiszűrni következő kérdésünk segítségével. („Kérjük emeljen ki a felsoroltak közül néhányat (aláhúzással), amelyek nagyon tetszettek és maradandó élményt jelentettek az Ön számára!”)

Maradandó élmények az utolsó 6 hónap olvasmányáiból

	Kárpátalja		Vajdaság		Hatvan	
	db	%	db	%	db	%
XIX.sz. és korábbi klasszikus, értékes irodalom	17	16,03	12	21,42	78	36,61
XX.sz. első fele, értékes irodalom	28	26,41	3	5,35	41	19,24
1950–70-es évek értékes irodalma	6	5,66	6	10,71	8	3,75
1980-as évek értékes irodalma	1	0,94	2	3,57	1	0,46
Modern értékes irodalom	0	–	1	1,78	11	5,16
Lektür I. (A XX. sz. első fele)	18	16,98	12	21,42	5	2,34
Lektür II. (1950–70-es évek)	2	1,88	6	10,71	1	0,46
Lektür III. mai lektür	24	22,64	1	1,78	25	11,73
Lektür IV. mai US lekt.	10	9,43	3	5,35	19	8,92
Ismeretközlő, szakkönyv	0	–	10	17,85	24	11,26
Összesen	106	100%	56	100%	213	100%

A lektürok tetszési indexe határozottan magasabb, mint a sejthetően iskolai feladatként olvasott XIX. és XX. századi klasszikusoké, hiszen az előbbieket, úgy mond a mai életről és ráadásul „kendőzetlen őszinteséggel” szólnak. Érdekes megjegyezni az élmények beszűkítő, redukáló tendenciáját az eltérő helyszíneken. Beregszászon és Hatvanban minden harmadik olvasmány utólag is fontosnak tűnik. Ujvidéken mintha erősebb lenne a kritikai hajlam, s csupán minden hatodik, hetedik könyv minősül maradandó élménynek.

Korábbi vizsgálatainkban rendre érzékeltük egy jellegzetes „olvasói kettős értékrend” létezését. A leggyakoribb olvasmánytípusnak – különösen fiatalok körében – a könnyed, kalandos, szórakoztató irodalmat találunk, s ugyanezen olvasók, ha értékelésre kértük őket (nevezzék meg maradandó élményeiket, kedvenc szerzőiket), akkor rendszerint a jól ismert klasszikusok névsorát állították össze. Vagyis jól elkülöníthető volt a „fogyasztásban” élenjáró és az értékelésben jeleskedő művek, szerzők típusa. A jelenség ellenőrzésére, a távolság felmérésére most is kísérletet tettünk, feltételezve, hogy az olvasói kultúrát, az olvasók ízlését

az elolvasás és az értékelés, a tetszés egyértelmű kinyilvánítása más-más szempontból jellemzi. Itt két külön kérdést tettünk fel, a kedvelt 3–3 magyar és nem magyar szerzők felsorolását kértük.

Az olvasó megértését és türelmét kérjük, de itt most nem tekinthetünk el legalább a névsorok elejének közlésétől. Csak így válik hihetővé és ellenőrizhetővé végső következtetésünk. Elsőként a drámaibb összképet, nagyobb belső feszültséget hordozó, de rövidebb listát, a nem magyar szerzők névsorát terítjük a töprengeni kívánók elé.

Kedvenc külföldi szerzők

Kárpátalja		Vajdaság		Hatvan	
K. May	17	St. King	11	Stendhal	28
J. Verne	14	A. Christie	11	R. Cook	17
Cooper	13	E. Hemingway	11	W. Shakespeare	16
Puskin	11	Cl. Kenneth	9	V. Fable	9
W. Shakespeare	7	Stendhal	8	St. King	8
M. Twain	6	J. Verne	5	A. Christie	8
E. Hemingway	6	L. Tolsztoj	4	H. Ibsen	7
Stendhal	6	R. Cook	4	V. Hugo	6
Osztrovszkij	5	D. Maksimovic	3	A.P. Csehov	6
A. Christie	5	Orwell	3	Moliere	5
R. Cook	5	P. Howard	3	Cl. Kenneth	4
L. Tolsztoj	4	W. Scott	3	E. Hemingway	4
A. Dumas	4	J. London	3	L. Tolsztoj	4
Sevcsenko	3	I. Andric	2	M. Mitchell	4

Az első és legerősebb benyomás az adatok széles skálájú szóródása, a szerzők sokfélesége. Kárpátalján mintha nem ugyanazt a korosztályt kérdeztük volna, mint a másik két helyszínen. May, Cooper, Verne, Twain, Dumas 3–5 évvel fiatalabb korosztály kedvelt szerzői az itthoni olvasótáborban. Tehát valamiféle késleltetett fejlődés árnyéka jellemzi ezt a névsort. (Vagy csupán a könyvek hozzáférhetősége szolgálna magyarázatul?) Feltűnnek még a világszerte sikeres kortárs szerzők nevei is (Christie, Cook), illetve a korosztály megfelelő „hivatalos” nagyjai (Shakespeare, Stendhal, Hemingway), de az igazán figyelemre méltó a Puskin, Osztrovszkij, Tolsztoj, Sevcsenko négyes erőteljes jelenléte az élmézőnyben. Úgy tűnik, a beregszászi diákok nem csupán a represszió elleni indirekt védekezés bizonyítékait mutatták be (a házőrző ebet Hruscsovnak szólítják, a magyarok órája a budapesti időt mutatja, stb.), hanem élő és felemelő példát adnak a másik nemzet értékei iránti nyitottságból is. Íme, a nemzeti kisebbség igenis betölti a kulturális hídl szerepét is.

Lchangelóbb a vajdasági névsor összképe. Egyrészt eleve kevesebb választ adtak, ritkábban a kedvencek – igaz kevesebbet is olvasnak, s ráadásul a lektűr dominanciája félreérthetetlen (King, Christie, Kenneth, Cook) és a „hidak” is gyengébbek, Maksimovic 3, Andric pedig két szavazatot kapott összesen. A hatvani névsor legalább vegyes, 14 szerző közül nyolcat klasszikusnak szoktunk mondani. A divat és az iskola, a tanterv egyaránt megteszi a magáét, nem oltják ki egymást,

de egyidejűleg vannak jelen az olvasás, a zsongítás, a kikapcsolódás és az elmélyültebb értékelés mozzanataiban is. Hadd figyelmeztessünk ismételten a válaszgyakoriságokban megjelenő különbségekre is!

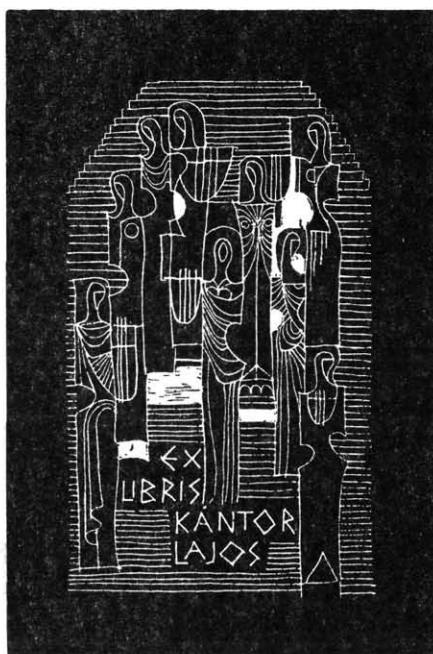
Sokkal hosszabb, nehezebben áttekinthető a magyar kedvencek listája. Elsőként állapítsuk meg, az általunk kérdezett – és a kárpátaljai átlagosnál mindenképpen jobb helyzetben lévő – beregszászi (nagydobronyi) középiskolások még őrzik, még tovább viszik a magyar irodalom legjobb tradícióit, hiszen Petőfi, Arany, Gárdonyi, Mikszáth, Móricz, Ady a legfontosabbak számunkra, de Lőrincz L.L. és Nemere is sikeres szerzők körükben. Vagyis a kettős értékrend itt is feloldódni látszik. Merik vállalni a sokat olvasott neveket a kedvencek sorában, a klasszikusok szomszédságában.

Az alacsony említések mellett ismét a névsor esetlegessége, sőt némi „korszerűtlensége” (Berkesi, Szilvási) ugyancsak jellemzi az újvidéki (bácskatapolyai) rangsor egészét. Adataink szerint itt sikerült leginkább megtörni, elbizonytalanítani az irodalmi hagyományokat, a nemzeti klasszikusok kedvelését, nyelvük, képeik, szellemük naponkénti használatát, élvezetét. A sok negatívum mellett nyújtson azonban némi vigaszt Kosztolányi (9 fő) nevének felbukkanása, ami nyilvánvalóvá teszi a helyi, a regionális kultúrák továbbélésének fokozott esélyét.

Kedvenc magyar szerzők

Szerzők	Kárpátalja	Vajdaság	Hatvan
Jókai M.	9	15	45
Petőfi S.	44	10	15
Mikszáth K.	23	7	37
Gárdonyi G.	33	12	11
Arany J.	24	8	9
Ady E.	20	18	23
Móricz Zs.	21	12	22
Lőrincz L.	15	–	18
Rejtő J.	9	13	3
Nemere I.	11	–	10
József A.	12	8	5
Kosztolányi D.	–	9	–
Karinthy Fr.	–	–	7
Szilvási L.	2	7	–
Örkény I.	–	–	6
Berkesi A.	–	6	–
Fekete I.	4	3	12
Móra F.	2	–	4
Radnóti M.	–	2	4
Verne Gy.	–	5	–
Molnár F.	–	–	3

Magyarságtudat. Az agresszív nacionalizmus erősebb, gyengébb formái az utóbbi évtizedben szinte minden országban kimutathatók voltak Közép-Európában. S bár fegyveres összetűzés vagy pogrom Magyarországon nem történt, el-

lentétben néhány szomszédos országgal, mégis bőven jutott negatív minősítés számunkra is a nemzetközi sajtóban mind a publicisztika, mind az elmélyültebb „tanulmányok” szintjén. A magunk szerény eszközeivel csatlakozni kívánunk a téma tárgyilagos vitájához, a rendkívül összetett tartalmak legalább töredékes feltárásához. Valóban a „nemzet által homályosan”, másokat lebecsülve, magunkat különbnek tartva, a gőg és gyűlölködés lenne a mai magyarság nemzeti azonosságtudatának egyik legfontosabb tartalma? Különösen kiélezettek ezek a kérdések a kisebbségi sorban, rendszerint hátrányos helyzetben, nem ritkán megfélemlített állapotban élő határon túli magyarok körében.

Három kérdéssel közelítettük témánkat. Elsőként távolabbról indítottunk: „Van-e valami, amire *különösen* büszke Ön?” Egyetlen csoportban sem találtuk igazán jellemzőnek a büszkeséget, de Hatvanban volt a legkisebb kategória a visszautasítása (35 fő), és 43-an saját teljesítményt (sport, tanulmányi stb.) és tulajdonságot (hosszú szempillám, jól énekelek) említettek. Szinte depressziósan önbizalom nélküli az újvidéki válaszok összképe: 17-en arra büszkék, hogy még egyáltalában élnek, 59 fő nem is válaszolt erre a kérdésre, s mindössze 14 diák mert büszkélkedni valamiféle teljesítménnyel, adottsággal. A két szélső pólus között található a beregszászi nyilatkozatok.

A következő táblázat részletező bemutatása előtt nézzünk meg egy-egy csokrot a „Mit jelent az Ön számára magyarnak lenni?” kérdésünkre érkezett tipikusnak ítéltető, de az összképet is körvonalazó válaszokból.

Beregszász: – Magyarnak lenni pont olyan, mint más nemzetiségűnek, de mégis egy kicsit jobb.

- Magyarnek lenni pl. azt jelenti, hogy magyar óráról nem lógok el.
- Magyarnek lenni azért is jó, mert tudok a magyaroknak drukkolni, hogyha sportról van szó, és ha nyernek az jól eső, hogy magyar lehet.
- Számomra azt jelenti, hogy egy néphez tartozok, s én azt *vállalom*, hogy magyarnak születtem.
- Számomra magyarnak lenni annyit jelent, hogy magyarul *beszélék, énekelek, imádkozok*. A magyarok elveit tisztetem, és szeretnék mindig olyan lenni, mint egy magyar.
- Azt jelenti számomra a magyarság, hogy *magyarul beszélhetek*, tanulhatok, nem vagyok rákényszerítve, hogy más nyelven beszéljek. Büszke vagyok arra, hogy magyar lehetek.
- Tagja vagyok egy *szétdarabolt hazájú* nemzetnek.
- Magyarnek lenni annyit jelent, mint *megőrizni* a magyarságunkat, a népszokásokat, a népmeséket, mondákat stb.
- Egy *hányatott sorsú*, a történelem viharaiban sokszor megedződött társadalmam fiatal nemzedékének tagja vagyok, és büszke népem erejére és töretlen *élni-akarására*, valamint a szebb jövőbe vetett hitének szilárdságára.
- Azt, hogy csak egy magyar nemzet van a világon, és én annak az egyik *képviselője* vagyok. Mindenki, aki magyar, a magyar nemzet képviselője, bárhol is van a világon.
- Szeretni szülőföldemet, az ínség miatt is *itt maradni*, nem kivándorolni. Fenntartani a kapcsolatot a világ minden táján élő magyarral. Ismerni a magyar kultúrát, a magyar népszokásokat, ételeket.

Újvidék: - Magyar vagyok, magyarnak születtem, *árulók és gonosztevők* uralkodnak felettem.

- Jobb lenne, ha *magyarországi* magyar lennék.
- Boldogságot és ugyanakkor félelmet.
- Egy olyan érzés, amelyet minden ember érez a világon a saját nemzete iránt. Sokszor a nagy szavak helyett az *érzés* többet jelent.
- Nehezebb érvényesülni az egyetemen és elhelyezkedni is. Mivel a nemzeti kisebbségeknek *nincsenek* azonos jogaik, így megnehezítik a munkába állást és az oktatást is.
- Rengeteget, mert egy olyan országban élek, ahol egyre jobban nyilvánosan (!) *nyomják el* a kisebbségeket, s *harcolnunk kell azért*, hogy megmaradhassunk.
- Magyarnek lenni ebben az időben igen nehéz. Sokan tagadják is magyarságukat. De büszke kell lenni magyarságra, nemzetünkre. Harcolni kell, hogy *fennmaradjon* a magyar nép.

Hatvan: - Alulfizettként élni, korán kelni, semmit.

- Megszokott dolog, ebbe születtem bele. De sokat járok külföldre, és ha onnan nézem a magyarságot; inkább nem szeretnék itt élni.
- Véleményem szerint véletlen, hogy pont magyarnak születtem, de tisztelettel és szeretettel tartozom Magyarországnak, ahol élek.
- Egy nagy egésznek vagyok a parányi része.
- Tudni, hogy *tartozok* egy kicsi, de igenis említésre méltó országhoz, amely sokszor volt megszállás alatt, de mindig kitört és *fennmaradt*. Büszkeséggel tölt el azt kimondani, magyar vagyok.

– Számomra a magyarság a *szülőföldemet* jelenti, ahol élek, s ahol szeretteim élnek. Összefogni s védelmezni kell a hazát. Egyet kell akarnunk, összefogott erővel: a *szabadságot és az egyenlőséget*.

– A magyar sorsot elfogadni, a nemzeti *hagyományokat* megőrizni, Magyarország *fellendüléséért* élni és dolgozni, a magyar kultúrát megismertetni a világgal.

– Ezt nehéz elmondani. Manapság nagyon sokan még titkolják is a magyarságukat. Én büszke vagyok arra, hogy magyar vagyok. De aki igazán nagy magyar, az nem hangoztatja, hanem *teszi a dolgát*.

– Én örülök, ha a *nemzeti* ünnepeken elénekelhetem a Himnuszt és a Szózatot, és március 15-én felrakhatom a 3 színű kokárdát. Persze ezek külsőségek, de úgy érzem, minden emberben ott van tudattalan a magyarságtudat. Örülök, ha magyar *népdalokat* énekelhetek és az a legesodálatosabb, amikor ezeket a dalokat külföldi diákokkal taníthatom meg.

– Én nem gondolok állandóan magyarságomra, nem érzem ettől magam büszkébbnek, esetleg többnek, mint más néphez tartozó ember. *Nem én választottam* meg nemzetiségemet, de ha már így történt, megpróbálok helytállni magyarként.

– Nekem rengeteget jelent magyarnak lenni, ugyanis én *Erdélyből* jöttem át, ahol eléggé eltiporták a magyarságot. Nekem a magyarság egy nagyon jó érzés, *biztonságot, békét* nyújt.

Természetesen jóval könnyebb lett volna zárt kérdéssel, tehát előre megadott válaszlehetőségekkel dolgoznunk. A nagyobb produkciófelület, a reakciók színe-esebb, egyénibb, összetettebb lehetősége, amint azt az idézetek is bizonyítják, azonban a nyitott kérdéscsk felé billentette mérlegünket. Elsőként szögezzük le, amit legfontosabbnak ítélnünk: radikális különbség van a hazai, konszolidált körülmények között megfogalmazott és a másik két helyszínen begyűjtött válaszok között, de a gyűlölködő, lekezelő attitűd még a létükben évek óta folyamatosan fenyegetett vajdasági fiatalok mondatai között sem tűnt fel, pedig őket és szeretteiket szinte naponta súlyos atrocitások érik. (Ezekből természetesen nem nekünk és nem is itt kell részletesen beszámolnunk, hiszen mi csak közvetett módon szerzünk ezekről tudomást.)

A válaszok tartalomelemzése során az alábbi összkép bontakozott ki:

Mit jelent magyarnak lenni?

	Kárpátalja	Vajdaság	Hatvan
Negatív	0	0	5
Közömbös	2	18	7
Természetes	6	5	19
Tartozni valahová	26	22	48
Nehézségek vállalása	9	31	20
Elfogadás	9	7	5
Felelősség (Büszkeség)	43	34	26
Egyéb	0	0	2
Nincs válasz	16	8	2

Itt a válasz egészét egységként értelmeztük, s kísérletet tettünk a fenti kategóriarendszer értelmes alkalmazására. Egyértelműen negatív válasz csak Hatvanban íródott le, a közömbösség, a fásultság, de még a nehézségek vállalása is Újvidéken volt a legerősebb választípus. A valahová tartozás és a természetesség érzése volt a hazai reakciók leginkább jellemző része, míg a kárpátaljai fiatalok csaknem fele a felelősség mozzanatát tartotta hangsúlyozandónak. Természetesen számba vettük a konkrét motívumok említésének gyakoriságát is, ahol az anyanyelv (az irodalom) a történelem, a sajátos magyar – megmaradni tudó – mentalitás, (viszonylag egyenletes eloszlásban), míg az ország természeti szépségeit, műemlékeit, tudósait, feltalálóiát főként a magyarországi diákok emlegették.

No és mit gondolnak a magyarság jövőjéről megkérdeztjeink? Olvassunk bele ismét az eredeti válaszokba!

Beregszász: – Ha a mostani időt nézzük, akkor itt, *Ukrajnában nincs sok reménye* a magyarságnak. Hát azért mert mostmár úgy tesz, hogy az igazolványokba is ukrán állampolgár lesz írva, nem pedig. Lehet, hogy jobb, de lehet, hogy rosszabb lesz a jövő.

– Remélem, hogy a magyarság tovább fog fejlődni, nem szűnhet meg a magyarság, és más országokban nagyobb tekintélyük lesz a magyaroknak, mert sok helyen lebecsülik őket.

– Remélem itt nem történnek olyan események, mint Romániában vagy Jugoszlávia területén, és *nem lesz fajüldözés*.

– A magyarság jövője *saját kezében van*, s függ az ukrán kormánytól is.

– Ha a magyarság képes lesz *megújhdásokra*, akkor biztató a jövő, de most már csak az *egységes Európában*.

– A magyarság a jövőben nagy *fejlődés, előrelendülés* előtt áll. Csak sajnos még csak most kezd *összefogni*. Igaz, hogy az eddig nem nagyon volt megengedve.

– Fél évszázad után végre a világ magyarjai újra *összefogtak*, példa erre a Magyarok III. Világkongresszusa. Ez új utakra vezeti a magyarság jövőjét, s e kis nemzet a jövő *Európájának* méltó tagja lesz.

– Kárpátalján igen sokat *javult* a magyarság helyzete, és remélem, hogy egyszer a magyarok nem lesznek semmihez és senkihez *elkötelezve*, és minden nemzet tisztelni fogja.

– Ha így folytatódik és nem teszünk valamit, kihal a magyar szokás ünnepeknél. Meg kell *becsülnünk* a hagyományokat, hogy fenn tudjuk hagyni utódainknak is.

Újvidék: – Ebben az országban *sehogy*. Sőt nagyon *rosszul*.

– Mostani helyzetből bizony nagyon *sötét* a magyarság jövője. Úgy ahogy nálunk (Szerbiában) *sanyargatják* a magyarokat, *eltörlik* a magyar műsorokat a tévében, vagy a rádióban. És a sok különböző mód, amivel *eltiporják* a magyarok jogait.

– Ahogy az emberiség halad, a végén már *csak Magyarországon* lesz belőlük.

– Optimista vagyok (vagy legalábbis megpróbálok az lenni). Bízok abban, hogyha *befejeződik* ez az *értelmetlen háború*, megoldódik a magyarság kérdése is, idővel.

– A magyarságnak igen nehéz itt. Nem szabad *megfutamodnunk*, a *kitartásig* harcolni kell.

– Ha a magyarság *összefog* és együtt harcol a megmaradásáért, akkor a jövő talán *szép* lesz, különben nem valami *kecsegtetőnek* látom a jövőt.

– A Magyarországon élő magyarokét elég *fényesnek*, mivel a legjobb úton vannak *afelé*, hogy *felzárkózzanak Európa* nyugati országaihoz. A külföldön élő magyarok jövőjét viszont elég *sötétnek* látom, mert ha itt *sürgösen* nem tesznek valamit a magyarok érdekében, *ez egyenlő* lesz a pusztulásunkkal.

– Feltörekvőben lévő nemzet, amely *egyre jobban* kivívja a *világ megbecsülését*. Úgy érzem, hogy a magyarokban *bíznak* az emberek.

– A magyarországi magyarok *jövője biztosítva van*, hiszen jó útra tértek, míg a külföldön élők sorsa *kétségbeesítő*. Sorsunkat csak úgy *javíthatjuk*, ha a magyarországi *pártok összefognak* és *közösen emelnek* szót értünk, sőt a magyar embereket *meggyőzik*, hogy *a határokon kívül is élnek magyarok*.

Hatvan: – *Nem érdekel* a magyarság távlati jövője!

– Sajnos szerintem Magyarország *jövője nem túl fényes*. Talán a pártoknak nem egymással kellene *foglalkozniuk*, hanem a jelenlegi helyzet *jobbá* tételével.

– A mostani helyzet *kilátástalan*. Nem *haladunk*, hanem inkább *lefelé* mászunk. Aggasztó a *munkanélküliség*, a *szegénység* és főleg a *reménytelen* helyzet. Szerintem még 10 év múlva is *hasonló gondok* lesznek az országban.

– Az 1994-es választásokon remélem az MDF-et *leváltjuk*, és az SZDSZ, FIDESZ pártok *fognak nagyobb hatalmat* kezükbe kapni, és *megpróbálják* *főllendíteni* a gazdaságot.

– Nem vagyok *bizakodó*. A történelmünk eddig azt *mutatta*, hogy *sohasem* voltunk *képesek* a saját lábunkra *állni*, mindig *utánoztunk* vagy *követtünk* más országokat.

- Nagyon távoli napsütés.
- Ebben a sok gondban szerintem csak pesszimistának lehet lenni, de a magyarok jövője még fényes is lehet. „Tőlünk függ minden, csak akarjuk!” (gr. Széchenyi István)

- Ha így haladunk, sehogy. Remélem, hogy az elkövetkező kormányok nem őseik régi dicső múltjából, ill. sorsából élnek, hanem a tagok *hozzáértéséről* és tenni akarásáról tesznek tanúbizonyságot, és kidolgoznak egy olyan társadalmi-gazdasági koncepciót, ami tényleg célravezető, és nem fecsérlik az idejüket egymásra mutogatással, torzsalkodással, már-már az antiszemitizmus és a nemzeti szocializmus határait súroló megnyilvánulásokra.

Az érdektelenség, reménytelenség, a „távoli napsütés”, az összefogás sürgetése, az európai integráció emlegetése a legfontosabb kulcsszavak, de ismét csak rezignáció, meneküléstudat, gyűlölködés, bosszúvágy nélkül. Inkább csak a kiszolgáltatottság, a védtelenség újrafogalmazása, a fenyegetettség kibeszélési kényszere, feszültségoldó, mágikus verbalizálása.

Végül vegyük elő a legdrámaibb vélekedéseket sűrítő táblázatunkat, melyet a „Hogyan látja Ön a magyarság távoli jövőjét?” kérdés nyomán állítottunk össze.

A magyarság jövője

	Kárpátalja	Vajdaság	Hatvan
Feltétlen kudarc	0	12	6
Esetleg kudarc	1	19	18
Bizonytalan	16	9	25
Esély a felemelkedésre	40	20	35
Feltétlen siker	29	19	13
Nincs válasz	14	21	5
Összesen	100	100	100

A válaszokat ismét egészként értelmezve egy ötfokú skálán helyeztük el. Mint látható az újvidéki (és bácskapatolyai) fiatalok több mint fele vagy nem válaszolt, vagy kilátástalannak ítéli helyzetüket. (A kérdés általános volt, a válaszok viszont döntően a saját szűkebb régióikra, országaikra, s kevésbé a magyarság egészére vonatkoztak.) A reménytelenség mértékében közvetlenül mögöttük sorakoznak hatvani válaszolóink! Vagy közelítsünk a skála másik végpontja felől! A beregszásziak (és nagydobronyiak) 69%-a derűlátó, a hatvaniak 48%-ával szemben! Megdöbbentő kontraszt!

Kinek az érdeme és érdeke a lefegyverző reménytelenség és kilátástalanság ilyen mértéke? Mitől vagyunk képtelenek elhinni, hogy rajtunk áll, tőlünk függ? Miért ez a ragályos önbizalomvesztés?

Ugyanezen reakciók további elemzésével a feltételek mibenlétéről is jelezhetünk néhány fontosabb mozzanatot. A hazai válaszolók többsége (36%) a gazdaságot tartotta elsőrendű, s a politikát (30 fő) másodrendű kérdésnek, míg a határon túl a politika boszorkánykonyhája, a hatalom manőverezése (Beregszász 41, Újvidék 26) tűnik sorsdöntő kérdésnek.

Feltűnően kevesen fogadják el Széchenyi István „tőlünk függ” dobbantását,

önbizalmát, elszántságot, tenniakarást feltételező felkiáltását, hiszen a magunk felelősségét Beregszászon 4, Újvidéken 8, de még a szabad és független Hatvan városában is csupán 10 válaszoló fogalmazta meg egyértelműen. Kinek a kezében van hát a magyarság jövője?

Összefoglalás. Írásunk címében Vári Fábíán László kárpátaljai költő *Útban Törökország felé* című versének első 2 szavát, kezdő sorát idéztük csonkán. A teljes sor ellenpontozott: „Mindkét hazából kiárvulva, csak hitünkben töretlenül.” Félelmüket, reményeiket, fenyegetettségüket kifejezendő használtunk tudatosan kérdőjelet. Természetesen magunk sem tudjuk a választ, valóban a felgyorsuló emigráció és asszimiláció kétoldalú szorítása erősödik a következő évtizedekben Kárpátalján és/vagy a Vajdaságban? Netán a politikai és gazdasági konszolidáció elemei teljeseznek ki és a „töretlen hit”, melynek jelei a beregszászi válaszokból jól érzékelhetők megtermi gyümölcsét?

Az olvasó saját vélekedésének, feltevéseinek megfogalmazásához természetesen korábbi ismeretei, élményei, esetleg további kutatásai is adalékot szolgáltatnak, de most dolgozatunk lezárásakor nyomatékosítanunk kell: adataink csak a jéghegy csúcsáról adnak vázlatos képet. Mi csupán 17 éves középiskolásokat, leendő értelmiségieket, szakmunkásokat kérdeztünk, akik a kisebbségen belüli jobb helyzetben lévő kisebbséget, a magyar nyelvű iskolába járó tanulókat képviselték. Az anyanyelv használatának elbizonytalanodása, a tradíció gyengülése sokkal egyértelműbben tapasztalható mindazok körében, tehát az érintett területek többségén, akik az adott településeken belül is kisebbségként, netán szórványban élnek, s magyarul szinte kizárólag családi körben szólalhatnak meg. (Beregszász az egyetlen magyar többségű város Kárpátalján.)

Adataink között nem bukkantunk, a nemzeti azonosságtudat tartalmát kutatva, az idegenek kiküszöbölését célzó, ellenségeskedést kifejező, az etnikai tisztogatást helyeslő vagy elfogadó vélekedésre. (Nem állítjuk, hogy a többségi vagy kisebbségi magyarság körében egyáltalán nem fordulnának elő ilyesfajta megnyilvánulások.) Bizonyára nagyobb mintán már nyomokban kimutathatók lennének, a mi 300 fős mintánk ehhez nem volt elegendő. Saját vizsgálati eredményeink (Puskin, Tolsztoj, Sevcsenko, Ivo Andric és Desanka Maksimovic műveinek kedvelése) inkább annak az új európai identitásnak elemeit sejtetik, amelyben a magyarságtudat elmélyítése, a tradíciók folytathatósága, a másoktól való különbözőség vállalása nem tartalmaz mások ellen irányuló ellenséges érzelmeket, hanem elfogadja, kedveli az európaiság lényegét, a kulturális és felekezeti sokszínűséget, hiszen az európai azonosságtudat sem létezhet a nemzeti identitások nélkül.

Ugyanakkor legalább egy gondolat erejéig vissza kell térnünk a legkedveltebb olvasmányok listájának egyre magasabb helyeit elfoglaló (Bianca, Denise, Tiffany, Romana) füzetes regények, illetve szerzők (R. Cook, C. Kenneth, S. King stb.) által képviselt divathullám jeleire, ízlésünk, fogyasztásunk szinte határoktól független – popularizálódására, amerikanizálódására.

Az elmúlt évtizedek közvetlen ideológiai és politikai nyomását többé-kevésbé túléltük, köznevelési és közművelődési rendszerünk, kultúránk egésze a jól látható repedések ellenére is inkább a folyamatosság jegyeit mutatja. Az előttünk álló időszak viszont bizonyos értelemben talán még az előzőnél is nagyobb ve-

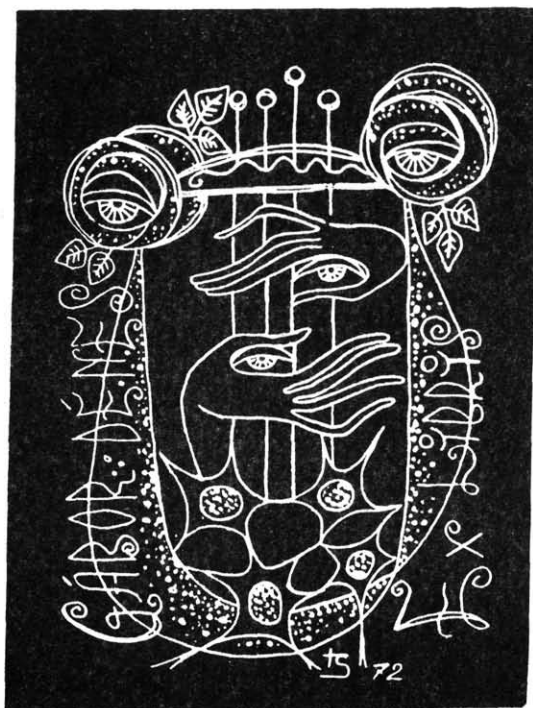
széleket rejt magában, hiszen az eddigi direkt utasítást, parancsot most egy alatosabb, rejtettebb befolyás váltja fel. Nem kötelező coca-colát inni, de mindenhol ezt reklámozzák, nem szükséges az amerikai életformát, beszéd- és gondolkodásmódot átvenni, de a naponkénti tévéfilmek árja erre hűz, erre sodor (a határon túli magyarok számára felszerelt parabola antennák segítségével esetenként hányan nézik az RTL kommersz filmjeit és hányan a Duna tv műsorát?) a könyvkiadói, piaci érdekek mind több Robin Cook, Stephen King, Clair Kenneth könyvet „szállítanak” a boltokba, a könyvtárakba.

Feltehetően egyetlen hatékony ellenszer létezik: a korai „védőoltás”. Gyerek- és ifjúkorban megismertetni és megszerettetni a mese, a játék, a kaland, a felfedezés magyar nyelvű nyomtatott változatát mindazokkal, akik számára ennek a nemzetnek, ennek az országnak hagyományai, történelme, művészete, irodalma és nyelve felnőttkorban is fontos lehet majd.

S ezen értékek megismertetése, beépítése után vagy mellett egyre többen lesznek, lehetnek kíváncsiak, mélyen érdekeltek a szomszéd népek, adott esetben a többségi nemzet nyelvének, irodalmának, kultúrájának, történelmének megértésében, elsajátításában, azaz egy új, (régi) magyar- és európai azonosságtudat kidolgozásában.

(Munkánk az Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatásokról szóló 63/1992. (IV.4) Kormányrendelet alapján elnyert pályázat révén valósulhatott meg. A nagylelkű támogatást ezúton is köszönjük.)

Nagy Attila

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz

Budapest, 1994. december 3.

42. szám

Vadász Ferencné – 1994. november 14-én temettük el Vadász Ferencné a Farkasréti temetőben. Vilma nemcsak a magyar könyvtárosképzés terén szerzett múlhatatlan érdemeket, hanem személyiségével a KMK oktatási osztályán műhelyen kívül otthont is teremtett könyvtárosok százainak. A szakma részéről Horváth Tibor búcsúztatta. Szavai mindannyiunk szívéből fakadtak.

Küldöttközgyűlés 1994 – Lezajlott 1994. november 24-én egyesületünk életének legfontosabb eseménye, a kétévente esedékes küldöttközgyűlés. Az idei annál is jelentősebb volt, mert tisztújításra is sor került. A küldöttközgyűlést *Török András* helyettes államtitkár látogatásával tisztelte meg. Az elnökségi beszámolókhöz, a gazdálkodási beszámolóhoz és irányelvekhez, a tanács beszámolójához és a szervezetek beszámolójához az érdeklődő tagok, küldötteiknél, szervezeteiknél és a titkárságon férhetnek hozzá. A küldöttközgyűlésről készült jegyzőkönyvet a szervezeteknél és a titkárságon lehet majd elolvasni. A küldöttközgyűlés lefolyásáról a 3K fog részletesen beszámolni. Itt csak az új vezetőség névsorát közöljük. Elnök: Vajda Erik, az elnökség tagjai: Poprády Géza, Kocsis István, Nagy Attila, Horváth Tibor, Fülöp Géza, Ottovay László és Papp István (a nyert szavazatok sorrendjében); póttagok: Tuba László és Varga Róbert; az elnökség nyolcadik tagja hivatalból a tanács később megválasztandó elnöke lesz. Az ellenőrző bizottság elnöke Tóth Gyula, tagjai Román Lászlóné, Elekes Eduárdné, Léczesné Mesterházi Nagy Márta és Domokos Miklósné (a nyert szavazatok sorrendjében); póttag Gerő Zsoltné. Az elnökség informálisan összeült még a küldöttközgyűlés napján, de formálisan még nem alakult meg, így nincs gazdája még a két alelnöki és a főtitkári funkciónak.

Fodor Gábor látogatása – A művelődési és közoktatási miniszter a KIK meghívására találkozott a KIK képviselőtestületével és a könyvtári szakmai szervezetek elnökeivel 1994. október 5-én. A hasznos megbeszélésen az MKE-t Horváth Tibor képviselte. A találkozóról készült emlékeztetőről a titkárságtól is lehet másolatot kérni.

Javaslat Kossuth-díjra – Az MKM-től érkezett felkérésre az MKE elnöksége az 1994. november 18-i ülésén foglalkozott ezzel a kérdéssel, s megtette személyi javaslatát a Kossuth-díjjal való kitüntetésre.

Elszámolás az MKM-től kapott támogatásról – Amint azt tagságunk nagyon jól tudja, az MKE tevékenységének, a szervezetek gazdag programjainak egyik fő, ha nem a legfőbb alapját jelenti az MKM-től kapott, eddig rendszeres évi támogatás, 1994-re is 1 300 000 forintot utaltak át számlánkra. Erről az összegről a titkárság elszámolást készített, amelyet megküldött az MKM Köz-

gyűjteményi Főosztályának. Akit részleteiben érdekel az elszámolás, a titkárságon betekinthes az anyagokba.

Szakmai programok 1994 – Néhány szervezet már elszámolt az 1994-ben lebonyolított programjaikhoz kapott összegekről. Az elnökség nagyon kéri azokat a szervezeteket, amelyek ezt még nem tették meg, az év végéig számoljanak el, mert ez előfeltétele az újabb támogatás kérésének és megítélésének.

Könyv, Könyvtár, Könyvtáros – Az elnökség aggodalommal vette tudomásul, hogy ismét anyagi nehézségek fenyegetik a fontos szakmai orgánum létét. Ezért megszavaz 30 000 forintnyi támogatást erre az évre. Ugyanakkor azonban figyelmébe ajánlja az új elnökségnek, hogy nem látszik járható útnak a bőség éveiben létrejött valamennyi szakmai folyóirat változatlan formában való fenntartása. Most az a kedvező helyzet alakult ki, hogy a 3K, a Könyvtári Figyelő és a Könyvtári Levelező/lap gyakorlatilag az OSZK kebelébe került. Érdemes lenne tehát újragondolni a három lap funkcióit, s ésszerű összevonásokat, feladatmegosztást megvalósítani közöttük. Az elnökség azt javasolja utódának, kezdeményezzen tárgyalásokat az OSZK főigazgatójával az optimális megoldás kialakítása érdekében, s amíg a tárgyalások nem vezetnek eredményre, addig a 3K támogatását függesse fel.

Hazai szakfolyóiratok szomszéd országokba – Sajnos, az Illyés Alapítvány azzal küldte vissza támogatást kérő levelünket, hogy a jövőben csak az illető országokban működő magyar szervezetek révén lehet támogatásért folyamodni. Így a három szerkesztőség (KF, TMT, 3K) kérelmével az újabb illetékesekhez fordult, hogy támogassák a hazai szaklapoknak a szomszéd országokban működő magyar könyvtárosokhoz való eljuttatását.

Könyvtárostanárr – A Hírlevél 36. számában idéztük – kommentár nélkül – a Pedagógusok Lapja 1993. szeptember 15-i számában közzétett közalkalmazotti mintaszabályzatnak azt a passzusát, amely főállású iskolai könyvtárosi munkakörben azt a pedagógust javasolja alkalmazni, aki rokkantsági nyugdíjra nem jogosult, de az orvosi szakvélemény szerint tanítási feladatot nem vállalhat. A Pedagógusok Lapja legutóbbi számában az MKE Könyvtárostanárok Szervezetének elnöke, Balogh Mihály tette szóvá ezt az – enyhén szólva – vitatható álláspontot, s dr. Simon Zsuzsa válaszával együtt kellően tisztázta a kérdést.

Az MKE főfoglalkozású titkára – A megadott határidőig, 1994. október 31-ig két pályázat futott be erre a fontos állásra. Az elnökség azonban az 1994. november 18-án tartott ülésén úgy határozott, hogy nem kíván döntenit a titkár személyét illetően; ezt a feladatot már az 1994. november 24-én megválasztandó új elnökségre bízza, a pályázóktól pedig türelmet kér.

Egyházi Könyvtárak Egyesülete – Az MKE elnöksége örömmel vette tudomásul az új könyvtári szervezet megalakulását, eredményes munkát kíván neki, s a maga részéről is minden erővel a gyümölcsöző együttműködés kibontakoztatásán lesz.

A tanács ülése – Az MKE tanácsa 1994. november 10-én ülést tartott az OSZK-ban. Ezen megvitatta az elnökség által a küldöttgyűlés elé terjesztendő dokumentumokat, s az alábbi kéréseket juttatta el az elnökséghez velük kapcsolatban. Hangozzék el szóbeli kiegészítés arra vonatkozóan, milyen szerepet töltött be a tanács az MKE életében az elmúlt négy évben; miképpen sikerült érvényesíteni a könyvtárosképzéssel foglalkozó előterjesztésekben, tárgyalásokon,

megbeszéléseken a szakmai szempontokat, a szakma presztizsének emelését célzó törekvéseket, sikerült-e eredményt elérni a képző helyek akkreditációját illetően; hogyan alakult a Könyvtári és Informatikai Kamarával az MKE kapcsolata. A tanács továbbá felkérte a Magyar Könyvtárügyért Alapítvány kuratóriumát, hogy adjon számot munkájáról a küldöttközgyűlésen.

Helyismereti Könyvtárosok Szervezete – A HKM 1994. november 9-én tartotta taggyűlését, amelyen elfogadták a szervezeti és működési szabályzatot; az ellenőrző bizottság véleményezése után az elnökség tudomásul veszi a HKSZ megalakulását és az MKE teljes jogú szervezetének tekinti. A taggyűlés jóváhagyta az 1995. évi programot, melynek első rendezvényén a helyismereti gyűjtemények feltárásában alkalmazott számítógépes programokat hasonlítják össze. Két munkabizottságot is alakítottak, a külkapcsolatok intézésével megbízott titkár pedig felveszi a kapcsolatot a Library Association helyismereti csoportjával. A taggyűlés megválasztotta küldötteit a küldöttközgyűlésre.

Könyvtárostanárok Szervezete – A KSZ 1994. október 18-án tartotta a határozatképtelenség miatt szeptember 24-éről elhalasztott, megismételt taggyűlését. Balogh Mihály beszámolt a KSZ tevékenységéről, amelyet élénk vita és sok dicséret követett. Az ellenőrző bizottság munkájáról Kozárné Szabó Ilona számolt be. A taggyűlés új vezetőséget választott, a következők szerint: elnök Balogh Mihály, vezetőségi tagok Ambrus Andrásné, Geller Zsuzsa, Dán Krisztina, Homor Tivadar, Kalmárné Morcsányi Rozália, Lukács Zsuzsanna, póttag Lukácsy Sarolta; az ellenőrző bizottság elnöke Kozárné Szabó Ilona, tagjai Dercsényi Krisztina és Rakonczás Szilvia, póttag Palkovics Ágnes.

Közkönyvtári Egylet – A KE 1994. november 2-i, Szentendrén tartott taggyűlésén János György – sürgős és váratlan elfoglaltsága miatt – nem tudott megjelenni. Helyette Sóron László osztályvezető adott tájékoztatást az MKM Könyvtári Osztálya általános munkáiról és törekvéseiről. A taggyűlés a leköszönő vezetőség beszámolójának meghallgatása és elfogadása után, új vezetőséget választott, a következők szerint: elnök Biczák Péter, elnökségi tag Bartos Éva, Izsák László, Kovács Györgyi, Jakubecz Ilona, Tuba László, Varga Róbert, póttag Arató Antal, Varga-Sabján Gyula; az ellenőrző bizottság Mesterházyiné Baranyi Margitból és Móricz Katalinból áll.

Olvasószolgálati Szekció – Az OSZ 1994. december 9–10-én tart ülést Székesfehérvárott, a Szent István Király Múzeum dísztermében. Házigazda a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár. Az ülés témája: használói igények – könyvtári szolgálatások.

Társadalomtudományi Szekció – A TSZ 1994. november 11-én tartotta taggyűlését az Országgyűlési Könyvtárban. Meghívott előadóként Tökéczky László elevevitte fel a magyarságtudat történelmi fejlődésének mozzanatait, majd Murányi Lajos elnök számolt be az új vezetőség gazdasági-adminisztratív tennivalóiról, Haraszi Katalin titkár pedig az 1995. évi programtervezetet ismertette. A taggyűlés megválasztotta az ellenőrző bizottságot (elnök Markella Károlyné, tagok Beck Ivánné és Körmeny Kinga), valamint küldötteit a küldöttközgyűlésre. – A TSZ legközelebbi rendezvénye 1994. december 9-én lesz az MTA Könyvtárában, ahol Dagmar Buckner, a berlini Informationszentrum Sozialwissenschaften munkatársa ismerteti az intézet munkáját.

Zenei Könyvtárosok Szervezete – A ZKSZ 1994. november 10–11-én tartotta rendezvényét Egerben a Bródy Sándor Megyei Könyvtárban. Orosz Bertalanné foglalta össze a szerzői jogi törvényalkalmazása kapcsán a zenei könyvtárakban felmerülő kérdéseket, – e kérdésekre Ficsor Mihálytól – az Igazságügyi Minisztérium főosztályvezetőjétől – várnak választ a zenei könyvtárosok. Napirenden szerepelt még az Új hanglemezek c. szolgáltatás megújítása a Könyvtárellátó Vállalat munkatársának előadásában, valamint a CD-lemezek tárolásának és kölcsönzésének megvitatása. A programot a MOVENDO kamarakórus igen szép hangversenye tette teljessé.

IFLA konferencia 1995. – Az IFLA 61. közgyűlését és konferenciáját 1995. augusztus 20–26-án tartja Isztambulban. A jelentkezési felhívás megérkezett a titkárságra, az érdeklődők itt kaphatnak róla másolatot. Az elnökség utódjára bízta annak eldöntését, ki képviselje az MKE-t a rendezvényen. Téma: a jövő könyvtárai.

IFLA konferencia 1997. – Az IFLA 63. közgyűlését és konferenciáját 1997. augusztus 31-étől szeptember 5-éig tartja Koppenhágában. A helyi szervezők már most jelentkeztek első tájékoztatójukkal. Téma: a könyvtárak és az információ az emberi fejlődésért.

IFLA szekciók – Az MKE négy szekcióban regisztráltatta magát (képzési, katalógizálási, egyetemi, közművelődési); a főtítkárság most javaslatokat kért arra, kiket öhajt a MKE e szekciók állandó bizottságaiba jelölni. Az elnökség ezt a feladatot utódjára hagyta.

Biznisz információs konferencia – A TFPL 1995. március 21–24-én Budapesten a Kempinski Hotelben tartja a 5th International Conference on European Business Information nevű rendezvényét. A részvételi díj 920 dollár + ÁFA. Viszont a konferenciát megelőzi egy egynapos ingyen szeminárium 1995. március 21-én az Országos Széchényi Könyvtárban. A titkárság a jelentkezési lapokat erre eljuttatta az MKE területi és szakterületi szervezeteihez, s néhány, a biznisz információjában különösen érdekelt könyvtárnak. Az érdeklődők forduljanak azokhoz a szervezetekhez, melyekben regisztráltatták magukat vagy a titkársághoz.

A könyvtár mint biznisz információs központ – Második alkalommal rendezték meg Stettinben 1994. október 19–21-én azt a szimpóziumot, amely a könyvtáraknak a biznisz információs szolgáltatások terén betölthető szerepével foglalkozott. Az MKE-t Murányi Péter képviselte. Reméljük, Murányi kolléga beszámolót fog közölni a rendezvényről valamelyik szaklapban, azonban az érdeklődők addig is megtekinthetik a konferenciaanyagokat a titkárságon.

IFLA képzési szeminárium – 1994. november 14–18-án lezajlott az IFLA, az UNESCO, és az EUCLID által Pozsonyban szervezett nemzetközi szeminárium a könyvtárosképzésről. Az MKE-t Téglási Ágnes, Bánhegyi Zsolt és Nagy László képviselte. Reméljük, a szemináriumról beszámolót olvashatunk valamelyik szaklapunkban. Az érdeklődők a konferencia anyagaiba és Bánhegyi Zsolt útijelentésébe a titkárságon tekinthetnek bele.

Testvérkönyvtári program – Az UNESCO – az IFLA-val kötött szerződés alapján – megjelentette irányelveit a különböző országokban működő könyvtárak között létrehozni ajánlott testvérkönyvtári kapcsolatokról. A dokumentum nemcsak irányelveket tartalmaz, hanem praktikus segítséget is nyújt az ilyen

szándékot tápláló könyvtáraknak: felsorolja a meglévő testvér-programokat, a kérdés bibliográfiáját nyújtja. Űrlapot közöl, amelyen testvérpартnert lehet keresni, mintát ad a testvérkönyvtári megállapodáshoz, megemlíti a testvérvárosok szervezeteit, szempontokat ad az ajándékozási programokhoz és példákat nyújt a személycserékhez. Az érdeklődő könyvtárak a titkárságon tekinthetnek be ebbe az érdekes dokumentumba. (Lemásolni kicsit sok lenne.)

Holland-magyar együttműködés – A Provinciale Bibliotheekcentrale Gelderland (Arnhem) meghívására 1994. december 10-étől 15-éig négy magyar könyvtáros utazik Hollandiába az MKE képviselőjében, hogy megvitassa a magyar és a holland könyvtárügy közötti együttműködés lehetőségeit. Ambrus Zoltán, Hegyi Tamás, Papp István és Ramháb Mária a küldöttség tagjai.

Együttműködés az LA-val – Az elnökség úgy határozott, hogy erősíteni célszerű az angol Library Associationnel való együttműködési kapcsolatot, s ezért írásos megállapodás kötésére tett javaslatot. Az LA kedvezően fogadta a megkeresést.

Tanulmányi támogatás – Az elnökség 20 000 forintnyi támogatást szavazott meg Gyergyádesz Lászlónak, hogy részt vehessen egy dániai könyvtárakba vezető tanulmányúton.

Albán könyvtárosok támogatása – A Soros Alapítvány támogatásával (úti-költség és napidíj) és a OSZK, ELTE Könyvtártudományi Tanszék, a FSZEK és az MKE segítségével (szállás és programszervezés) hat albán könyvtáros látogatott Magyarországra 1994. november 30-ától december 7-éig. Programjuk során felkeresték az OSZK-t, a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárát, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárát, az MTA Könyvtárát, a Könyvtárellátó Vállalatot. A magyar könyvtárosok mindenütt szívélyesen és segítőkészen fogadták a nehéz körülmények között dolgozó albán kollégáikat, visszaemlékezve arra a segítségre is talán, amelyet ők kaptak nálunk előbbre járó országok könyvtárosaitól.

Állást keres – állást kínál – Felhívjuk mindazon tagtársunkat, aki munkahelyet kíván változtatni vagy munkahelyet keres, ne röstellje ebbéli szándékát az MKE titkárságán (118-2050) bejelenteni, illetve a rendelkezésre álló állásajánlatokat megtekinteni. Ugyanezt a szolgáltatást figyelmébe ajánljuk nemcsak testületi tagjainknak, hanem minden könyvtárnak, intézménynek, szervezetnek, amely könyvtárost keres.

Hámori Istvánné – Minden rábeszélés ellenére visszavonul Hámori Istvánné a titkárságból. Odaadó, lelkes, megbízható – és sorolhatnánk még a méltó jelzőket, – munkájával rengeteget tett azért, hogy megbízható nyilvántartásaink legyenek, hogy az információ időben eljusson a szervezetekhez. Valóban áldozatos munkát végzett, hiszen az MKE soha nem volt olyan anyagi helyzetben, hogy méltóképpen elismerhesse tevékenységét. Ezért most is – szerény jutalom mellett – főként hálás köszönetünket nyújthatjuk neki. Ennek tárgyi kifejezése „A Magyar Könyvtárosok Egyesületéért” emlékérem, amelyet az elnökség javaslatára a tanács szavazott meg Mucikának. Fogadja tőlünk olyan szeretettel, mint amilyennel mi adjuk át neki. Nagyon fog hiányozni.

EX LIBRIS
OLÁH GYÖRGY

